

ÚVOD

Vážení čitatelia,

predkladáme vám posledné číslo nášho časopisu, v poradí 26., čím uzatvárame XIII. ročník jeho existencie. V rámci úvodu – nášho pravidelného kalendária, by sme vám radi pripomenuli ďalšie významné výročia narodení slovenských osobností literatúry a kultúry a udalostí, ktoré zaznamenávame a pripomíname si v druhom polroku roku 2024.

26. august 1844 – 180. výročie založenia SPOLKU TATRÍN. Ide o jeden z najznámejších slovenských spolkov. V rámci vysokoškolského štúdia slovakistiky sa s ním stretli hľadajúc všetci budúci učitelia či vedeckí pracovníci. Jeho úloha spočívala predovšetkým vo všestrannej podpore a zveľaďovaní kultúrneho života a vzdelanosti na Slovensku. Spolok vydával a distribuoval knihy v slovenskom jazyku a podporoval slovenských študentov. Významne prispel ku kodifikácii spisovného slovenského jazyka. Vznikol na podnet Ľudovíta Štúra na schôdzi v Liptovskom Mikuláši na evanjelickej fari Michala Miloslava Hodžu. Ideový zámerný spolok vypracoval Ľudovít Štúr. Predsedom sa stal Michal Miloslav Hodža, pokladníkom bol Gustáv Fejérpataky Belopotocký. Príslušníkmi (členmi výboru) boli Ľudovít Štúr, Jozef Miloslav Hurban, Ctiboh Zoch a Matej Tučka. Spolok fungoval 4 roky, zanikol v roku 1848.

29. august 1944 – 80. výročie vypuknutia SLOVENSKÉHO NÁRODNÉHO POVSTANIA. Ide o najvýznamnejšiu historickú udalosť moderných slovenských dejín 20. storočia, ktorá sa zaradila medzi najdôležitejšie a najväčšie ozbrojené akcie proti nacistickému Nemecku v Európe počas druhej svetovej vojny. So Slováckmi bojovali v SNP aj príslušníci 30 národov a národností z Európy, ale aj Austrálie. Plán ozbrojeného povstania pripravovala skupina dôstojníkov slovenskej armády na čele s pplk. gen. št. Jána Goliana. Prvé boje sa začali pri Žiline, keď sa vojaci žilinskej posádky postavili na odpor proti blížiacim sa jednotkám Wehrmachtu. Táto vojenská operácia sa stala podnetom na začiatok SNP.

5. september 1949 – 75. výročie založenia SEUK-U (Slovenský ľudový umelecký kolektív). SEUK je profesionálny súbor, ktorý sa zaoberá umeleckým spracovaním a interpretáciou folklóru na Slovensku. Jeho programy vychádzajú zo slovenského ľudového umenia a sú spracované aj v modernej scénickej podobe. Emila Rusko bol poverený organizovaním umeleckého ľudového súboru na strednom Slovensku a istú dobu pôsobil aj ako jeho riaditeľ. K ďalším zakladajúcim osobnostiam patrili aj hudobný skladateľ Alexander Moyzes, Andrej Očenáš, či herec a divadelný režisér Karol L. Zachar. Počas svojho pôsobenia absolvoval SEUK tisíce predstavení. So súborom pracovalo množstvo choreografov, autorov hudby, viac ako 1 000 tanečníkov a spevákov a stovky muzikantov. Hudobný profil telesa najviac ovplyvnili Alexander Moyzes, Ján Cikker, Eugen Suchoň, Tibor Andrašovan, Svetozár Stračina a ďalší. K významným osobnostiam, ktorý SEUK dlhodobo formoval, patrili choreograf a umelecký šéf Juraj Kubánka, okrem neho i Martin Ťapák, či Štefan Nosál. Medzi nezabudnuteľných interpretov patria Heda Melicherová, bratia Ševčíkovci, bratia Antalíkovci, Rinaldo Oláh, Ján Berky a mnohí ďalší. O vysokej profesionálnej úrovni SEUK-u svedčia jeho ocenenia, ktoré dosiahol na prestížnych súťažiach a prehliadkach tak na domácej pôde, ako aj v zahraničí.

19. september 1924 – 100. výročie narodenia LADISLAVA ŤAŽKÉHO (†20. január 2011). Ide o slovenského prozaika, publicistu, dramatika a scenáristu. Patrili medzi najvýznamnejších slovenských spisovateľov a umelecké osobnosti, ktoré sa v 60-tych rokoch 20. storočia zapojili do obrodného procesu pod vedením A. Dubčeka. Vo svojej bohatej románovej, noveľovej a poviedkovej tvorbe vychádzal najmä z prežitých vojnových skúseností. V auguste 1968 odmietol okupáciu Československa vojskami Varšavskej zmluvy, za čo ho totalitný režim počas normalizácie perzekuoval a mal zakázané publikovať. Do literárneho a širšieho spoločenského života sa vrátil až po novembri 1989. Do literatúry vstúpil časopisecky publikovanými fejtónmi a poviedkami. Knižne debutoval zbierkami poviedok Vojenský zbeh a Host' majstra čerta, neskôr písal novely a najmä romány. Okrem prozaickej tvorby sa venoval písaniu filmových scenárov,

divadelných hier, cestopisov, ale aj literatúre pre mládež. Z jeho tvorby: Amenmária, samí dobrí vojaci, Evanjelium čatára Matúša, Dunajské hroby, Divý Adam, Hriešnica a mnoho ďalších. Bol čestným predsedom Spolku slovenských spisovateľov, predseda Prezídia Matice slovenskej, člen Predsedníctva Matice slovenskej, poradca prezidenta Slovenskej republiky. Rudolfom Schusterom – prezidentom SR mu bol prepožičaný Rad Ľudovíta Štúra. Až do svojej smrti bol literárne činný.

18. október 1874 – 150. výročie narodenia JOZEFA GREGORA TAJOVSKÉHO (†20. máj 1940). Slovenský prozaik, dramatik, básnik, redaktor, učiteľ, politik. Narodil sa v Tajove, v rodine remeselníka. Prísna výchova z otcovej strany viedla k tomu, že detstvo často trávil u starých rodičov, kde sa napokon aj natrvalo odsťahoval. Ľudovú školu vychodil v Tajove, potom študoval na meštianskej škole v Banskej Bystrici, na učiteľskom ústave v Kláštore pod Znievom a neskôr na obchodnej akadémii v Prahe. Pracoval na mnohých miestach ako učiteľ, taktiež bol zamestnaný v niekoľkých bankách. Popritom pracoval aj v Ľudových novinách. V roku 1915 musel narukovať do 1. svetovej vojny. Stal sa jedným z aktérov založenia česko-slovenských légii. Láska k písaniu sa u neho prejavila v mladom veku a za svoj život napísal veľké množstvo prozaických a dramatických diel. Výber z tvorby: Do konca, Maco Mlieč, Mamka Pôstková, Horký chlieb, Statky-zmätky, Ženský zákon, Trpky, Spod kosy, Pastierča, Smutné nôty atď. Bol vedúcou osobnosťou druhej vlny slovenského literárneho realizmu a zakladateľom slovenskej realistickej drámy. Jeho hry sú aj v súčasnosti v kmeňovom repertoári slovenských profesionálnych divadiel, vrátane SND.

27. december 1904 – 120. výročie narodenia LACA NOVOMESKÉHO (†4. september 1976). Básnik, redaktor, novinár, publicista. Najvýznamnejší predstaviteľ ľavicovej avantgardy v medzivojnovom období. Predstaviteľ skupiny DAV, ale i celej modernej slovenskej poézie. Počas druhej svetovej vojny sa angažoval pri príprave SNP a zastával funkciu podpredsedu Slovenskej národnej rady. Bol iniciátorom založenia Slovenskej národnej galérie. Po druhej svetovej vojne zastával funkciu povereníka pre školstvo a osvetu, stál na čele Matice slovenskej a Spolku slovenských spisovateľov. V roku 1954 po vykonštruovanom procese bol nezákonne odsúdený na 10 rokov väzenia, avšak v roku 1955 ho podmienene prepustili a o osem rokov neskôr aj rehabilitovali. Výber z tvorby: Nedeľa, Romboid, Otvorené okná, Pašovanou ceruzkou, Vila Tereza atď. Svojím dielom ovplyvnil medzivojnový a povojnový vývin poézie na Slovensku. Okrem svojej básnickej tvorby sa venoval aj prekladom z ruskej literatúry a publicistike. Za svoju tvorbu a zásluhy dostal viacero vyznamenaní, medzi inými titul národný umelec, Novinársku cenu Ľudovíta Štúra, Štátnu cenu za literatúru a ďalšie.

30. december 1874 – 150. výročie narodenia JANKA JESENKÉHO (†27. december 1945). Slovenský šľachtic a právnik, známy ako básnik, prozaik prekladateľ, predstaviteľ neskorého realizmu. Narodil sa v Martine, v rodine národne uvedomelého zemana. Vyštudoval právnickú akadémiu a stal sa advokátskym koncipientom. V roku 1905 začína v Bánovciach nad Bebravou vlastnú advokátsku kariéru. V roku 1914 narukoval do 1. svetovej vojny. Bol obvinený z vlastizrady a odvelený na ruský front. Prešiel do ruského zajatia a po čase sa pridol k československým légiiám. Po vojne sa aktívne zúčastňoval na politickom, kultúrnom a spoločenskom živote. Svojou tvorbou sa stal významným predstaviteľom slovenskej modernej prózy. Je jedným z prvých tvorcov modernej slovenskej literatúry a reprezentant jej prvej vlny, predovšetkým v poézii. Okrem vlastnej tvorby sa venoval aj prekladom A. S. Puškina, S. Jesenina, A. Bloka. Svoje diela umiestňuje tak do dedinského, ako i malomestského prostredia a majú humoristické ladenie, ktoré postupne prerastá do satirickej kresby. Výber z tvorby: Proti noci, Po búrkach, Čierne dni, Malomestské rozprávky, Cestou k slobode, Dva medvede, Pani Rafiková a iní, Slnecný kúpeľ, Maškarný ples a iné poviedky, Demokrati a mnoho ďalších. Ako prvému Slovákovmu bol udelený titul národný umelec.

PhDr. Roman Kvapil, PhD.
šéfredaktor